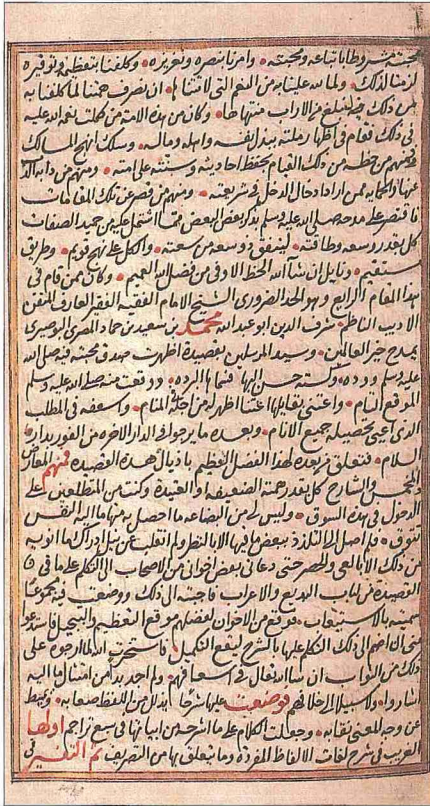

İbn Merzûk el-Hafid'in el-İstî'âb li-mâ fi Kaşideti'l-Bürde mine'l-beyân ve'l-i'râb adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 1153)

Eserleri. 1. el-Metcerü'r-rabîh ve'l-mes'ûr-racîh ve'l-merhabû'l-faşîh ve'l-vechû's-sabîh ve'l-hulku's-semîh fi şerhi'l-Câmi'i's-saḥîh. Buhârî'nin el-Câmi'i's-saḥîh'inin şerhi olup tamamlanmadığı ifade edilmektedir (Sehâvî, VII, 50). Cîlâlî, eserini Cezayir'de el-Câmi'i'l-ce'dîd'in Kütüphanesinde mevcut iki cildinin (nr. 143, 443) müellif hattıyla yazılmış olduğunu, ancak I. cildin kaybolmasından sonra yerine muhtemelen Seâlibî'nin istinsah ettiği bir nüshanın konulduğunu söylemektedir (Târîhu'l-Cezâ'iri'l-âam, II, 215). **2. el-Mefâtîhu'l-merzûkiyye li-hallî'l-aḳfâl ve'stihrâci haberî (habâya)'l-Hazreciyye.** Kafiye ve aruz ilmine dair el-Hazreciyye adlı eserin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1966; Escorial Library, nr. 332; Tunus, Mektebetü câmiî'z-Zeytûne, Mansûr, nr. 226). **3. İsmâ'u's-şum fi işbâti's-şeref min cihe-ti'l-üm.** Cezayir'de el-Mektebetü'l-vataniyye'de kayıtlı (nr. 2067) bir nüshası bulunmaktadır. **4. İzhârü şdkı'l-meved-de fi şerhi'l-Bürde.** Bûsîrî'nin meşhur kasidesine yazılmış bir şerhtir (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1306; Süley-

maniye Ktp., Yenicami, nr. 964, Serez, nr. 3961, Kadizade Mehmed, nr. 409; Fas Hizânetü'l-Karaviyyîn'deki yazma nüshaları için bk. M. Âbid el-Fâsî, I, 295-297; III, 203-204, 206). **5. el-İstî'âb li-mâ fi Kaşide-ti'l-Bürde mine'l-beyân ve'l-i'râb.** Müellifin aynı kasideye yazdığı diğer bir şerhtir (Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 1153). **6. Nihâyetü'l-emel fi şerhi Kitâbi'l-Cümel.** Hûnecî'nin mantıkla ilgili eserinin şerhidir (Escorial Library, nr. 614, 654). **7. er-Ravza.** İbn Liyûn ve Zeynüddin el-İrâkî'nin el-Elfiyye adlı hadis ilimlerine dair eserlerinin bir araya getirilmesiyle yazılmıştır (Escorial Library, nr. 1517/1). **8. el-Hadîka.** Üsteki eserin muhtasarı olup Escorial Library'de kayıtlı (nr. 1517/2) başlıksız yazma muhtemelen bu esere aittir. **9. İğtinâmü'l-furşa fi muhâdeşâti 'âlimi Kafsa.** Kafsa ulemâsından Ebû Yahyâ İbn Akîbe'nin çeşitli konularla ilgili sorularına verdiği cevaplardan ibarettir (Brockelmann, I, 345). **10. el-Menza'u'n-nebîl fi şerhi Muhtasarı Halîl.** Tamamlanmamış bir eserdir (Rabat, el-Hizânetü'l-âme, nr. 442; el-Hizânetü'l-melekiyye, nr. 508, 6783; Fas, Hizânetü'l-Karaviyyîn, nr. K. 265).

İbn Merzûk'un kaynaklarda adı geçen diğer bazı eserleri de şunlardır: *Envâ'u'z-zerârî fi mükerreratî'l-Buhârî*, ez-Ze-ḥâ'irü (el-Mefâtîhu)'l-kırtâsiyye fi şerhi's-Şukrâtîsiyye, *Urcûze fi'l-Mikât* (el-Mukni'u's-şâfi), *el-Mi'râc ilâ istimtâri fevâ'idî İbn Sirâc*, *en-Nuşhu'l-hâliş fi'r-red 'alâ müdde'i rütbeti'l-kâmil li'n-nâkîş*, *Şerhu't-Teshîl*, *Ravzatü'l-edîb fi şerhi't-Tehzîb*, *el-Âyâtü'l-beyyînât fi vechi delâleti'l-mu'cizât*, *ed-Delîlül-vâdîhu'l-ma'lûm 'alâ tahâreti varaķı'r-Rûm* (eserlerinin bir listesi için bk. Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî, s. 506-508; Makkarî, V, 429-430).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Dau'ü'l-lâmi'*, VII, 50-51; Bedred-din el-Karâfî, *Teuṣîhu'd-Dîbâc* (nşr. Ahmed eş-Şüeyvî), Beyrut 1403/1983, s. 171-173; Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî, *Neylül-ibtihâc*, Trablus 1408/1989, s. 499-510; Makkarî, *Nefḥu't-tîb*, V, 420-433; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, s. 436; Brockelmann, *GAL*, I, 345; İzzâhu'l-meknûn, I, 7; İbn Süde, *Delîlû mü'rrihi'l-Magribi'l-aḳşâ*, Dârülbey-zâ 1960, I, 233; M. Âbid el-Fâsî, *Fihrişü maḥtû-tâti Hizâneti'l-Karaviyyîn*, Dârülbeyzâ 1399-1400/1979-80, I, 295-297; III, 203-204, 206; Abdurrahman b. Muhammed el-Cîlâlî, *Târîhu'l-Cezâ'iri'l-âam*, Beyrut 1400/1980, II, 212-216; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrişü'l-fehâris*, I, 523-525; Hifnâvî, *Ta'rîfu'l-halef bi-ricâli's-selef*, Beyrut 1402/1982, I, 128-140; Abdülazîz Binabdullah, *Ma'lemetü'l-fikhi'l-Mâlikî*, Beyrut 1403/1983, s. 97; M. Hadj-Sadok, "İbn Merzûk", *El*² (İng.), III, 866; Ferâmûrz Hâc Minûçihri, "İbn Merzûk", *DMB*, IV, 606-607. SAFFET KÖSE

İBN MERZÛK el-HATİB

(İbn Merzûk el-Hatib)

Ebû Abdillâh Şemsüddîn
Muhammed b. Ahmed b. Muhammed
el-Acîsî et-Tilimsânî
(ö. 781/1379)

Mâlikî fakihî, muhaddis, hatip
ve devlet adamı.

710 (1310) veya 711 (1311) yılında Tilimsân'da doğdu. İfrîkiye'nin güneyinde yaşayan Benî Acîs kabilesine mensup olup dedesinin büyük dedesi Merzûk, V. (XI.) yüzyılın sonlarına doğru Hilâfîler'in bölgeye hâkim olması üzerine buradan göç ederek Tilimsân'a yerleşmiş, ailenin üç asır boyunca çeşitli dinî ve resmî görevlerde bulunan fertleri ona nisbetle İbn Merzûk diye anılmıştır. Ailenin en çok tanınan şahsiyetlerinden biri olan Şemseddin İbn Merzûk "hatib", "reis" ve "ced" sıfatlarıyla bilinmektedir. Torunu İbn Merzûk "el-Hafid", onun oğlu İbn Merzûk "el-Keffî", onun oğlu İbn Merzûk "Hafidü'l-Hafid" (el-Hatib) diye tanınmıştır.

İbn Merzûk küçük yaşta babası ile birlikte haccetmek üzere Hicaz'a gitti. Bir müddet Mekke ve Medine'de kalıp çeşitli âlimlerden ders okudu. Daha sonra babasından ayrı olarak Kudüs, el-Halîl, Dimaşk, İskenderiye ve Kahire'ye giderek tahsilini sürdürdü. On dokuz yaşlarında iken İskenderiye Camii'nde okuduğu hutbeden sonra kendisine "hatîb" unvanı verildi. Bu sırada birçok âlimle görüştü ve onlardan ders aldı. Haklarında müstakil bir eser de kaleme aldığı hocaları arasında Ebû Abdullah İbnü'l-Kammâh, Burhâneddin İbnü'l-Firkâh, İzzeddin İbn Cemâa, Alâeddin el-Konevî, Kutbüddin el-Halebî, Hatîb el-Kazvîni, Ebû Hayyân el-Endelüsî, Takyyüddin es-Sübkî, Fethüddin İbn Seyyidün-nâs, Şemseddin İbn Adlân, Muhammed b. Hüseyin ez-Zebîdî, İbn Râşid el-Kafsî, İbnü'l-İmâm ve Ebû İshak İbn Abdürrefî gibi âlimler sayılabilir. 733 (1332) veya 735 (1334) yılında babası Mağrib'e geri dönmesini istedi. İskenderiye, Trablus, Cerîd, Tunus ve Bicây'e de bir müddet kaldıktan sonra Tilimsân'a gitmek üzere yola çıktı. Bu sırada şehir Merînîler Hükümdarı Ebû'l-Hasan tarafından kuşatıldığından Tilimsân yakınlarında Şeyh Ebû Medyen'in zâviye ve türbesinin bulunduğu Ubbâd'da, Sultan Ebû'l-Hasan Camii hatibi ve hükümdarın kâtibi olarak görev yapan amcası Muhammed b. Merzûk'un yanında kaldı. Hükümdar kendisine özel bir ilgi gösterdi ve amcasının ölümü üzerine onu yerine hatip tayin etti. 30 Ramazan 737 (2 Mayıs 1337) tarihinde Tilimsân Merînîler'in hâkimiyetine geçti. 741 (1340) yılında Ebû'l-Hasan'la birlikte Tâif Seferi'ne katıldı. Sonuçta Ebû'l-Hasan'ın ordusu Kastilya (Kaştâle) Kralı XI. Alfonso ve Portekiz Kralı IV. Alfonso'un birleşik kuvvetleri karşısında yenildi ve aralarında hükümdarın oğlu Ebû Ömer Tâşfîn'in de bulunduğu bazı askerler esir düştü. Daha sonra XI. Alfonso'ya gönderilen İbn Merzûk onunla bir antlaşma imzaladı ve esirlerin serbest bırakılmasını sağladı (748/1347). Ardından Konstantîne'ye gitti. Sultan Ebû'l-Hasan Muharrem 749'da (Nisan 1348) Kayrevan seferine çıktı. Ancak 30 Rebîülevvel 749'da (28 Haziran 1348) yenilgi haberi gelince Tilimsân valisi olan oğlu Ebû İnân Fas'a hareket etti ve babasının hükümranlılığına son verip tahta çıktı. İbn Merzûk, yeni sultanı ziyaret edip bir müddet onun sarayında kaldıktan sonra Tilimsân'a döndü. Bu sırada şehir, Abdülvâdîler'den Ebû Saîd Osman b. Abdurrahman ez-Zeyyânî ve kardeşi Ebû Sâbit'in eline geçmiş, tahtını kaybe-

den Ebû'l-Hasan da Tilimsân'ı kuşatmak için Cezayir'de bir grup asker toplamıştı. Bundan haberdar olan Ebû Saîd, İbn Merzûk'u babasıyla görüşmeler yapmak üzere görevlendirdi. Ancak yolda Ebû Sâbit taraftarlarınca yakalanıp hapse atıldı. Bir müddet sonra serbest bırakılınca Gırnata'ya (Granada) gitti (752/1351).

Gırnata'da Sultan Ebû'l-Haccâc İbnü'l-Ahmer'in ilgisine mazhar olan İbn Merzûk Elhamra Camii'ne hatip tayin edildi. Burada Ebû İnân'ın sürgünde bulunan kardeşi Ebû Sâlim'le iyi ilişkiler kurdu. Bu görevde iki yıl kaldıktan sonra Ebû İnân onu yeniden ele geçirdiği Tilimsân'a davet etti. 758 (1357) yılında Ebû İnân tarafından Hafsî Hükümdarı Ebû Yahyâ'nın kızını istemek üzere Tunus'a gönderildi. Bu görevin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Ebû İnân onu hapse attıysa da altı ay sonra serbest bırakıldı. 759'da (1358) Ebû İnân'ın ölümünden sonra yerine geçen kardeşi Ebû Sâlim İbn Merzûk'a büyük ilgi gösterdi, hatta yönetim önemli ölçüde onun eline geçti. Ancak bu durum bazı kıskançlıkları da beraberinde getirdi ve Ebû Sâlim'in öldürülmesiyle tekrar hapse atıldı (762/1361). İki yıl sonra serbest bırakılınca Tunus'a gitti. Tunus'ta Sultan Ebû İshak ile veziri Ebû Muhammed b. Tâfrâğîn'den büyük alâka gördü ve Muvahhidin Camii hatipliğine getirildi. Yedi yıl devam eden bu görevden alınca iki yıl daha Tunus'ta kaldı ve 773'te (1371) Kahire'ye gitti. Burada birçok âlim ve devlet adamı ile görüştü. Sultan el-Melikü'l-Eşref Şa'bân b. Hüseyin kendisine saygı gösterdi. Şeyhûniyye, Sargatmışîyye ve Necmiyye gibi medreselerde müderrislik yaptı. Kadılık görevinde bulundu. Vefatında İmam Mâlik'in önde gelen talebelerinden İbnü'l-Kâsım ile Eşheb'in kabirleri arasına defnedildi.

İbn Merzûk hareketli bir siyasi ortamda yaşamış, İbn Haldûn ve Lisânüddin İbnü'l-Hatîb gibi meşhur şahsiyetlerle tanışmıştır. Dolaştığı İslâm ülkelerinde çeşitli âlimlerle görüşerek onlardan ders almış, çok sayıda talebe yetiştirmiştir. Bunlar arasında Lisânüddin İbnü'l-Hatîb, İbn Zemek, İbn Kunfüz ve Şâtîbî gibi meşhur âlimler bulunmaktadır. Başta hadis olmak üzere dinî ilimlerde kendini yetiştiren İbn Merzûk, güçlü hitabeti sayesinde gittiği her ülkenin merkez camiinde hatip olarak görev yapmıştır. Bizzat kendisi İslâm dünyasının çeşitli ülkelerinde kırk sekiz camide hutbe okuduğunu, İskenderiye'den Endülüs'e *Şihâh (Kütüb-i Sitte)* hadislerini müsned olarak rivayet edecek

kendisinden başka kimsenin bulunmadığını ifade etmiştir (Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî, s. 453; Abdülhay el-Kettânî, I, 522).

Eserleri. 1. *el-Müsnedü's-şahîhu'l-Hasen fi mehâsini Mevlânâ Ebi'l-Hasan*. 772 (1371) yılında telif edilen eserde Sultan Ebû'l-Hasan'ın hayatı, devletin askerî, siyasi ve malî durumu, toplumun mânevî ve kültürel değerleri, örf ve âdetleri ele alınmıştır. Müellifin Fas, Cezayir, Tunus ve Endülüs gibi çeşitli yerleri gezmiş olması ve birçok devlette görev alması sebebiyle kitap o dönemin tarihi için ayrı bir önem taşımaktadır. Eserin bazı bölümleri Fransızca tercümesiyle birlikte ilk defa Evarista Lévi-Provençal tarafından neşredilmiş (*Hespéris*, V [Paris 1925], s. 1-82), bir kısmı da Régis Blachère tarafından Fransızca'ya çevrilerek *Mémorial Henri Basset* adlı eserde yayımlanmıştır (Paris 1928, s. 83-89). 1973 yılında İspanyol araştırmacısı Maria Jesus Viguera, Madrid Üniversitesi'nde İbn Merzûk'un hayatını ve eserini konu alan bir doktora çalışması yapmış, tezin önce Arapça metin dışındaki kısmı (Madrid 1977), daha sonra da metin basılmıştır (Cezayir 1401/1981). 2. *Teysîrül-merâm fi şerhi 'Umdetü'l-aḥkâm*. Cemmâilî'ye ait eserin şerhi olup İbn Dakîkûl'î'den Fâkihânî'nin şerhlerinin bazı ilâvelerle birleştirilmesinden ibarettir. Yazma nüshalarının Rabat, Kahire ve İstanbul kütüphanelerinde mevcut olduğu belirtilmektedir (Brockelmann, *GAL*, I, 438; *DMBİ*, IV, 606). 3. *'Ucâletü'l-müstevfîz el-müstecâz fi zikri men semî'a mine'l-meşâyih dâne men ecâze min e'immeti'l-Mağrib ve's-Şâm ve'l-Hicâz*. Müellif bu eserinde 2000 civarında hadis dinlediği hocalarının adını zikretmektedir. Bir nüshası Rabat el-Hizânetü'l-melekiyye'de bulunmaktadır (a.g.e., a.y.). 4. *Aḳidetü ehli'l-tevhîd el-muḥrice min zulmeti'l-taklîd* (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1601, vr. 113^a-117^a). 5. *Şerhu's-Şifâ*. Kâdî İyâz'ın eserinin şerhi olan kitap beş cilt olup bir nüshası Gotha Herzoglichen Bibliothek'te kayıtlıdır (*El²* [İng.], III, 867). 6. *Su'âl ve cevâb* (Chester Beatty Library, nr. 3296/9).

İbn Merzûk'un kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Cene'l-ceneteyn fi fazli'l-leyleteyn* (Kadir gecesiyle Hz. Peygamber'in doğduğu gecenin faziletleri hakkındadır); *el-Menze'u'n-nebil fi şerhi Muḥtasarı Halîl* (bu iki eserden ilkinin yazma nüshası Fas'ta özel bir kütüphanede, torunu İbn Merzûk el-Hafîd'e de nisbet edilen [Sehâvî, VII, 51; Makkarî, V, 430] diğerinin bir cildi ez-Zâviye-

tü'l-Hamziyye'de bulunmaktadır [Abdurrahman b. Muhammed el-Cilâlî, II, 134]); *İzâletü'l-hâcib 'an furû'i İbnî'l-Hâcib* (İbnü'l-Hâcib'in *el-Muhtaşar fi'l-furû'* [Câmi'u'l-ümmehât] adlı eserinin şerhidir); *Şerhu'l-aḥkâmî's-suğrâ* (Abdülhak el-İşbîlî'nin eserinin şerhidir); *Tuḥfetü't-turâf ile'l-Meliki'l-Eşref*; *el-Erba'üne'l-müsne'de fi'l-hilâfeti ve'l-hulefâ*; *Kitâbü'l-İmâme*; *Dîvânü ḥuṭab ve ḳaṣâ'id*; *İzâhu'l-merâşid fî mâ teṣtemilü 'aleyhi'l-hilâfeti mine'l-ḥukmi ve'l-fevâ'id*; *Şerhu Şahihi'l-Buhârî*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-mûzheb*, II, 290-296; İbn Haldûn, *ed-Ta'rif bi'bn Haldûn* (nşr. Muhammed b. Tâvî et-Tancî), Kahire 1951, s. 49-55; a.mlf., *el-İber*, VII, 312-314; İbn Kunfûz, *el-Vefyât* (nşr. Âdil Nüveyhiz), Beyrut 1971, s. 373-374; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, III, 360-362; Sehâvî, *ed-Ḍav'ü'l-lâmî*, VII, 51; Süyûtî, *Buḡyetü'l-uv'ât*, I, 46-47; İbnü'l-Kâdî, *Cezve-tü'l-iktibâs*, Rabat 1973, s. 225-227; a.mlf., *Dürretü'l-ḥicâl*, II, 275-276; Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî, *Neylû'l-ibtihâc*, Trablus 1408/1989, s. 450-455; Makkarî, *Nefḥu't-tib*, V, 390-396, 412-418, 429, 430; VI, 419-427; ayrıca bk. tür.yer.; Brockelmann, *GAL*, I, 309, 345, 438; *Suppl.*, II, 335-336; İbn Sûde, *Delilü mü'rrihi'l-Mağribi'l-aḳṣâ*, Dârülbeyzâ 1960, II, 305; Abbas b. İbrâhîm, *el-İlâm*, V, 11-21; Abdurrahman b. Muhammed el-Cilâlî, *Târîhu'l-Cezâ'iri'l-âm*, Beyrut 1400/1980, II, 131-134; Hifnâvî, *Ta'rifü'l-halef bi-ricâlî's-selef*, Beyrut 1402/1982, I, 141-148; Abdülhay el-Kettânî, *Fihristü'l-fehâris*, I, 521-523; Sâlihîyye, *el-Mu'cemû's-şâmil*, s. 74-75; Maya Shatzmiller, "Les circonstances de la composition du Musnad d'Ibn Marzûq", *Arabica*, XXII/3, Leiden 1975, s. 292-299; M. J. Viguera, "Au sujet du Musnad d'Ibn Marzûq", a.e., XXIII (1976), s. 266-274; "Müsne'dü İbn Merzûk", *Evrâk*, I, Madrid 1978, s. 105-106; Mahmûd Bû İyâd, "el-Müsne'dü's-şahihi'l-ḥasen fî me'âşiri ve meḥâsini mevlânâ Ebi'l-Ḥasen li'bn Merzûk et-İllîsânî", *Âlemü'l-kütüb*, III/2, Riyad 1982, s. 211-215; Abdülhâdî et-Tâzî, "el-Müsne'dü's-şahihi'l-ḥasen", *el-Baḥşü'l-ilmî*, sy. 33, Rabat 1982, s. 253-261; M. Hadj-Sadok, "İbn Marzûk", *El²* (Ing.), III, 866-868; Ferâmürz Hâc Minûçîhrî, "İbn Merzûk", *DMBİ*, IV, 605-606.

SAFFET KÖSE

İBN MESERRE

(ابن مسرة)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Meserre b. Nüceyh el-Cebelî (ö. 319/931)

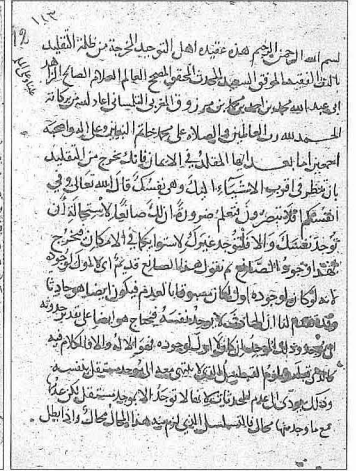
Tasavvufî eğilimleri
ve Mu'tezilî görüşleriyle
tanınan filozof.

7 Şevval 269'da (19 Nisan 883) Kurtuba'da (Cordoba) doğdu. Endülüs ilim ve fikir tarihi hakkındaki klasik kaynaklar ve modern araştırmalar, İbn Meserre'nin önem-

li bir şahsiyet olduğunu ve fikirlerinin Endülüs düşüncesinde kalıcı izler bıraktığını, hatta bir Meserrecilik (Meserriyye) hareketinin doğduğunu bildirmekle beraber hayatı hakkında ayrıntılı bilgi vermezler. Faslı Berberî bir ailenin veya Benî Hâşim yahut Benî Ümeyye'den birinin âzâtlısı olan babası Abdullah Kurtubalı olup İbn Meserre'nin asıl adına nisbetle Ebû Muhammed diye anılmaktaydı. Özellikle İbnü'l-Faradî'nin verdiği bilgilerden İbn Meserre'nin Arap ve Berberî asıllı olmadığı açıkça görülüyorsa da milliyetini tam olarak tayin etmek mümkün değildir. Batılı müellifler babasının kırmızı tenli olduğuna, Basra'da bulunduğu sırada sıcağtan yüzünün soyulduğuna dair bilgileri (*Târîhu 'ulemâ'l-Endelüs*, I, 217) dikkate alarak onun Ârî ırktan gelmiş olabileceğini belirtmektedirler. Asin Palacios, aynı gerekçeye dayanarak İbn Meserre'nin İspanyol asıllı olması ihtimali üzerinde durursa da köleliğin yaygın olduğu ve pazarlarda çeşitli milletlerden kölelerin satıldığı bir dönemde Meserre ailesinin başka bir ülkeye ve millete mensup olması muhtemeldir. Tam künyesine bakılarak İbn Meserre'nin, Arap veya Berberî asıllı olmasa bile uzun zaman müslüman çevrede yaşamış bir aileye mensup olduğu söylenebilir. Ticaretle meşgul olan amcası İbrâhîm b. Meserre, Doğu İslâm dünyasına yaptığı bir ticarî seyahatte yanına kendisinden küçük kardeşi Abdullah'ı da almıştı. Daha sonra kendisi de hem ticarete hem ilme yönelen Abdullah, Endülüs'te ve Doğu'da öğrenim gördüğü gibi hocalık da yapmış, hatta muhtemelen bu yüzden işlerini ihmal ederek malî sıkıntıya düştüğü için ülkeyi terkedip Mekke'ye gitmek zorunda kalmış, bu şehirde saygın bir kişi olarak tanınmış ve 286 (899) yılında orada vefat etmiştir.

İbn Merzûk
el-Hatîb'in
'Akîdetü
ehli't-
tevhîd adlı
eserinin
ilk iki sayfası
(Köprülü Ktp.,
Fâzil Ahmed Paşa,
nr. 1601)

İlk öğrenimini babasından gören İbn Meserre'nin diğer hocaları arasında Muhammed b. Vaddâh ve Muhammed b. Abdüsselâm el-Huşenî'nin isimleri zikredilmekte olup ikisi de Endülüs'te hadis konusunda temayüz etmişlerdi. Bunlardan Huşenî uzun yıllar Doğu İslâm dünyasında kalmış, özellikle Ahmed b. Hanbel ile ilişki kurmuştu. Diğer hocası Muhammed b. Vaddâh hadis tenkitçiliğindeki dirayeti yanında tasavvufî hayata da ilgi duymuş, Zünnûn el-Mısrî'nin şöhretinin yaygın olduğu Mısır'a giderek tasavvuf kültürünü geliştirmiş, bu konuda *el-ʿUbbâd ve'l-ʿavâbid* ve *Kitâbü'n-Nazar ilallâh* adlı iki de eser yazmıştır. Buna göre İbn Meserre'nin tasavvufî düşüncesi ve yaşayışa ilgi duymasında bu hocası etkili olmuştur. İbn Meserre'nin babası Abdullah ise küçük yaşta Basra'da bulunduğu dönemde hadis öğrenmeye başlamıştı. Ancak Basra kelâm ilmi bakımından da önemli olup özellikle Mu'tezile'nin başlıca merkezlerinden biriydi. Nitekim kaynaklar, Abdullah'ın daha sonra Endülüs'te Haflî el-Gafle adlı Mu'tezilî bir kişiyle dostluk kurduğunu göstermekte, bu suretle oğlu İbn Meserre'nin de ilk Mu'tezilî fikirleri babasından aldığı anlaşılmaktadır. İbn Meserre'nin bu üç hocasının felsefeyle doğrudan ilgisine dair bir bilgi bulunmadığı gibi bunların dışında bir hocasından da söz edilmemekte, dolayısıyla felsefî formasyonunu kimlere borçlu olduğu, bilhassa sözde Empedokles felsefesini nasıl tanıdığı tam olarak bilinmemektedir (Brockelmann, I, 178). Her ne kadar Tj. de Boer, İbn Meserre'nin tabiat felsefesini III. Abdurrahman döneminde (912-961) Endülüs'e taşıdığını kaydediyorsa da (*İslâm'da Felsefe Tarihi*, s. 124), bunu teyit eden bir kanıt bulunmamaktadır. Ancak babası Abdullah Doğu'ya son gidişinde